

**КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА
Історичний факультет**

**ПРОГРАМА ТА МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ
З ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ**

**ДЛЯ СТУДЕНТІВ V КУРСУ
ІСТОРИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
(спеціальність № 7.02030201 «Історія»)**

**Кам'янець-Подільський
2012**

УДК 371.133: 93
ББК 74.580 + 74.263.1
П 78

Рецензенти:

Федьков О.М. – кандидат історичних наук, професор кафедри історії України Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка;
Решетовська В.М. – завідувач інформаційно-методичним відділом Кам'янець-Подільського управління освіти та науки.

П 78 Програма та методичні поради з педагогічної практики для студентів V курсу історичного факультету (спеціальність № 7.02030201 «Історія») / Укл: В.А.Дубінський, Т.М.Романюк. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, комп'ютерно-інформаційна лабораторія історичного факультету, 2012. – 54 с.

Програму та методичні поради з педагогічної практики для студентів V курсу історичного факультету розробили:

Дубінський В.А., кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії, керівник педагогічної практики історичного факультету.
Романюк Т.М., методист навчального відділу.

УДК 371.133: 93
ББК 74.580 + 74.263.1

Рекомендовано до друку вченою радою Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, протокол № 5 від 26 квітня 2012 року

I. ПРОГРАМА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Завданнями педагогічної практики студентів V курсу історичного факультету є подальший розвиток і вдосконалення студентами загальнопедагогічних умінь та навичок, набутих у період практики на IV курсі, формування професійно-педагогічних умінь вчителя історії та класного керівника, застосування на практиці теоретичних знань з історії України та всесвітньої історії, педагогіки, психології, методики викладання історії.

Програма розроблена відповідно до „Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України” від 8 квітня 1993 р. і „Методичних рекомендацій зі складання програм практики студентів вищих навчальних закладів України” (1995 р.). Вона враховує знання, отримані студентами з курсів педагогіки, психології, методики викладання історії, визначає місце педагогічної практики в системі підготовки майбутніх вчителів історії.

Програма передбачає мету, завдання і зміст педагогічної практики студентів V курсу, визначає рекомендації про види, форми та методи контролю знань, умінь та навичок, які повинні отримати студенти під час проходження практики.

Відповідно до сучасних вимог, у ній планується та регламентується вся діяльність студентів і викладачів у цей період навчального процесу, який проводиться у школах.

Педагогічна практика на V курсі історичного факультету (спеціальність № 7.02030201 “Історія”) є логічним продовженням педагогічної практики студентів IV курсу.

Практика студентів V курсу проводиться в X-XI класах загальноосвітніх шкіл, гімназії, ліцеїв, а також середніх спеціальних закладах м. Кам'янця-Подільського та за місцем проживання студентів. Особливістю педагогічної практики студентів V курсу є те, що вони будуть виконувати обов'язки вчителя-предметника та класного керівника у класах старшої школи і повинні проводити навчальні та виховні заходи не менше 5 на тиждень. Тривалість педагогічної практики студентів V курсу 7 тижнів.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ. ОСНОВНІ ВМІННЯ СТУДЕНТІВ

Основна мета педагогічної практики студентів V курсу історичного факультету – підготувати студентів до цілісного виконання функцій вчителя історії України й всесвітньої історії та класного керівника у класах старшої школи, до проведення систематичної навчально-виховної роботи з учнями; набуття професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час навчальної та виховної роботи в сучасних умовах, виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати у практичній діяльності.

Завдання педагогічної практики студентів V курсу:

- розвиток і вдосконалення студентами загально педагогічних умінь і навичок, набутих у період практики на IV курсі;
- формування професійно-педагогічних умінь вчителя історії, уміння проводити уроки з використанням сучасних методів і прийомів навчально-пізнавальної діяльності в класах старшої школи
- ;
- застосування та поглиблення теоретичних знань, отриманих у процесі навчання у ВНЗ з курсів педагогіки, психології, основ педмайстерності, методики викладання історії, історії України та всесвітньої історії; досягнення інтеграції знань з історичних, психолого-педагогічних й спеціальних дисциплін;
- розвиток уміння проводити виховну роботу;
- вивчення передового педагогічного досвіду вчителів історії та інших суспільно-гуманітарних дисциплін;
- практичне ознайомлення зі структурою та навчально-виховною роботою у загальноосвітніх закладах;
- формування творчого дослідницького підходу до педагогічної діяльності.

Основні вміння студентів-практикантів V курсу історичного факультету, якими вони повинні оволодіти під час педагогічної практики.

1. Конструктивно-планувальні:

- а) розробляти плани-конспекти окремих уроків та системи тематичних уроків з історії; визначати конкретні мету, завдання та етапи кожного уроку;
- б) обирати ефективні прийоми та методи досягнення поставлених завдань на кожному етапі уроку;
- в) визначати типи завдань та послідовність їх виконання відповідно до етапів оволодіння знаннями з історії, вміннями й навичками, а також з урахуванням труднощів навчального матеріалу й рівня підготовленості учнів;
- г) проектувати і створювати необхідні наочні матеріали для проведення уроків; використовувати комп'ютерні технології у викладанні історії;
- д) складати план позакласної роботи з історії в класі старшої школи;
- є) складати план і сценарій позакласного заходу з історії.

2. Організаційні:

- а) організовувати виконання накресленого плану;
- б) забезпечувати активну діяльність учнів відповідно до плану уроку;
- в) раціонально поєднувати колективні та індивідуальні форми роботи з урахуванням особливостей кожної з них;
- г) навчати учнів найбільш раціональних прийомів самостійної роботи з історії;
- д) цілеспрямовано й методично правильно використовувати традиційні наочні матеріали, аудіовізуальні та візуальні технічні засоби навчання, зокрема використовувати комп'ютер у навчальній діяльності (перевірка знань учнів за допомогою тестів, показ відеофрагментів, графічне зображення карти з можливою мультиплікаційною обробкою інформації);

є) проводити позакласні заходи, організовувати їх згідно зі складеним планом і сценарієм.

3. Розвивально-виховні:

а) реалізовувати загальноосвітній, розвиваючий та виховний потенціал матеріалу уроку історії або серії уроків;

б) формувати і розвивати на матеріалі історії України й всесвітньої історії інтелектуальну та емоційну сфери особистості учня, його пізнавальні інтереси;

в) вирішувати завдання морального, культурного, естетичного, гуманістичного виховання учнів.

4. Дослідницькі:

а) вивчати ставлення учнів до предмета і виявляти рівень сформованості навичок та вмінь учнів за завданнями вчителя;

б) здійснювати методичний аналіз історичного матеріалу з метою прогнозування можливих труднощів його засвоєння учнями та добору оптимальних шляхів запобігання помилок;

в) проводити спостереження та аналіз відвіданих уроків з опорою на схему або вузькоцільове завдання;

г) спостерігати, аналізувати та узагальнювати досвід учителів, студентів-практикантів, використовуючи ефективні прийоми і форми у практиці своєї роботи;

д) вивчати методичну літературу і теоретично осмислювати навчальний процес у формі виступів на методичних семінарах, а також удосконалювати свою роботу, використовуючи описані в літературі нові форми, прийоми і методи роботи.

ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ СТУДЕНТА

Студент має право:

1. Одержувати консультації вчителя та методиста з усіх питань проведення педагогічної практики.
2. Користуватися бібліотекою школи, навчальними посібниками.
3. Вносити пропозиції щодо вдосконалення навчально-виховного процесу, організації педпрактики, брати участь у конференціях та нарадах.

Студент-практикант зобов'язаний:

1. До початку проходження практики одержати від керівництва практики історичного факультету настанови щодо її проходження та оформлення всіх необхідних документів.
2. У період педагогічної практики виконувати правила внутрішнього розпорядку школи, розпорядження адміністрації, вчителів та керівників практики. У випадку невиконання пред'явлених до нього вимог, студент усувається від проходження практики.
3. Виконувати всі види робіт, передбачених програмою педагогічної практики, старанно готуватися до кожного уроку і позакласного заходу.

4. Працювати в школі *не менше 6 годин*, виконувати індивідуальний план роботи, своєчасно подавати на перевірку документацію (регулярно вести щоденник, подавати конспекти для перевірки вчителю та методисту за 2-3 дні до проведення відповідного уроку, здати відповідну документацію не пізніше 3-х днів до завершення практики).

ПРАВА Й ОBOB'ЯЗКИ КЕРІВНИКА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ.

Керівник педагогічної практики має право:

- брати участь у конференціях та нарадах з питань організації і проведення педагогічної практики;
- вносити пропозиції щодо вдосконалення навчально-виховного процесу, організації педагогічної практики;
- відвідувати загальноосвітні навчальні заклади з метою здійснення контролю за проходженням та виконанням студентами завдань педагогічної практики;
- працювати у роботі комісій при підведенні підсумків педпрактики та вносити пропозиції щодо оцінювання результатів роботи студентів-практикантів;
- пропонувати кандидатуру студента на участь у конкурсі на кращого студента-практиканта.

Керівник педагогічної практики зобов'язаний:

- створити належні умови студентам для проходження педагогічної практики та оформлення всіх необхідних документів;
- проводити консультації для студентів з різних питань проходження практики;
- допомагати студентам-практикантам при виконанні ними завдань педпрактики;
- відвідувати загальноосвітні навчальні заклади й заходи, які проводяться студентами, аналізувати їх;
- виконувати всі види робіт, передбачені програмою педагогічної практики.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Зміст педагогічної практики студентів V курсу історичного факультету визначається „Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України” від 8 квітня 1993 р., „Методичними рекомендаціями зі складання програм практики студентів вищих навчальних закладів України” (1995 р.) та „Типовою інструкцією з організації і проведення педагогічної практики студентів”.

Основними напрямками практичної діяльності студентів V курсу є:

- 1) ознайомлення зі структурою та навчально-виховною роботою у загальноосвітньому закладі;

- 2) планування навчальної та виховної діяльності у класах старшої школи (X-XI класи);
- 3) проведення навчальної і позакласної роботи з історії України й всесвітньої історії у старшій школі;
- 4) відвідування й аналіз уроків і позакласних заходів з історії України та всесвітньої історії;
- 5) проведення виховної роботи з класом;
- 6) методична і науково-дослідницька робота;
- 7) проведення психолого-педагогічних досліджень;
- 8) вивчення педагогічного досвіду вчителів історії та інших навчальних дисциплін.

При проходженні практики студенти V курсу будуть виконувати обов'язки вчителя-предметника з історії України та всесвітньої історії у X-XI класах й класного керівника у закріплених класах.

Ознайомлення з навчально-виховною роботою загальноосвітнього закладу – аналіз планів роботи школи, розкладу навчальних занять, знайомство з матеріальною базою закладу, відвідування уроків та позакласних заходів в класах старшої школи. Результати аналізу фіксуються в щоденнику психолого-педагогічних спостережень.

Планування навчально-виховної діяльності. Вивчення навчальних програм з історії України та всесвітньої історії у X-XI класах, тематичних і поурочних планів вчителів-предметників. Ознайомлення з планом роботи класного керівника.

На основі вивчених документів (навчальна програма з історії України та всесвітньої історії, тематичний план вчителя історії, план виховної роботи класного керівника і вчителя-предметника) до кінця першого тижня практики студент-практикант разом з викладачем-методистом, вчителем-предметником, класним керівником накреслює план роботи на період практики, який передбачає:

- графік самостійного проведення уроків;
- позакласну роботу з предмета;
- виховну роботу з класом;
- психолого-педагогічні дослідження.

Психолого-педагогічні дослідження. Студентам-практикантам, які працюють у X-XI класах, пропонується провести бесіду про правила вибору професії, аналіз типових помилок, які допускаються при виборі професії, знайомство з класифікацією професій. Виявити професійну спрямованість і особливості розвитку пізнавальних інтересів, наявність і сформованість професійного плану, виявити особливості професійної мотивації, а також зробити аналіз деяких індивідуально-психологічних особливостей.

Для цього необхідно зібрати дані про учня за допомогою анкети опитанта, карти інтересів, спостереження, бесіди та внести їх у листи відповіді кожного з опитувальників та протоколи обстежень.

Після цього заповнити карту первинної індивідуально-психологічної професійної консультації.

Навчальна робота з історії. Вивчення рівня знань, умінь і навичок учнів з історії. Розробка плану-графіку проведення уроків у період практики, конспектів або розгорнутих планів уроків. Підготовка дидактичних матеріалів, наочних посібників, ТЗН до уроку. Відвідування уроків вчителя-предметника. Проведення окремих уроків в класах старшої школи з використанням різних методів, форм і засобів навчальної роботи. Вивчення організації факультативних занять з учнями та проведення 1-2 таких занять.

Позакласна робота з історії. Ознайомлення з планами позакласної роботи вчителів історії. Планування позакласних заходів з історії. Підготовка і проведення позакласної роботи з предмету – додаткові заняття з невстигаючими учнями, гурток, вечір з фаху, навчальна екскурсія, тиждень історії, підготовка учнів до предметних олімпіад. Відвідування позакласних заходів з фаху.

Виховна робота з класом. Вивчення рівня вихованості учнів класу, стану дисципліни. Розробка плану-графіка виховних занять в період практики. Проведення виховної роботи з учнями класу. Індивідуальна виховна робота з педагогічно занедбаними школярами. Робота з батьками. Відвідування та аналіз позакласних виховних заходів, що проводяться вчителями школи та студентами-практикантами. Ознайомлення з веденням класного журналу, допомога класному керівникові у перевірці учнівських щоденників.

Методична і науково-дослідницька робота студентів. Аналіз практичної діяльності і досвіду навчально-виховної роботи школи. Підготовка матеріалів для захисту практики. Вивчення передового досвіду вчителів історії й інших навчальних дисциплін. Відвідування уроків та наступний їх аналіз. Участь у методичній роботі: педагогічній раді, засіданні методичного об'єднання, кафедри з історії, об'єднання класних керівників. Виконання науково-методичних та психолого-педагогічних досліджень, накопичення емпіричного матеріалу для рефератів, наукових повідомлень, доповідей, курсових та дипломних робіт.

ЗВІТНА ДОКУМЕНТАЦІЯ ТА ОЦІНКА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Після завершення педпрактики складається підсумковий звіт.

Для узагальнення матеріалів, зібраних під час педагогічної практики, студентам відводиться 3 дні.

Після завершення педагогічної практики студенти подають груповому керівнику практики:

- 1) письмовий звіт студента про роботу у школі (див. вимоги до звіту);
- 2) конспекти проведених уроків з історії України та всесвітньої історії;
- 3) конспект виховного заходу з позакласної роботи з історії;
- 4) конспект виховного заходу;
- 5) щоденник педагогічної практики;
- 6) завдання з психології;
- 7) матеріали вивчення педагогічного досвіду;
- 8) характеристики студента, завірені директором школи.

Звіт практики захищається студентом (з диференційованою оцінкою) перед комісією, призначеною керівником практики та завідувачами кафедр. До складу комісії входять керівники практики (групові методисти, викладачі кафедр педагогіки та психології).

Захист педагогічної практики та конференція проводяться протягом перших 10 днів навчання, яке починається після закінчення педагогічної практики. Загальна оцінка роботи кожного студента є комплексною, що враховує усі сторони його діяльності в період практики. Оцінка за практику вноситься до заліково-екзаменаційної відомості і до залікової книжки студента з підписами членів комісії, до журналу обліку успішності.

Критерії оцінювання:

- ступінь сформованості професійно-педагогічних умінь;
- рівень теоретичного осмислення студентами своєї практичної діяльності;
- рівень професійної спрямованості та соціальної активності майбутніх вчителів.

Студент, що не виконав програму практики і отримав незадовільний відгук з навчального закладу, де проходив практику, або незадовільну оцінку при складанні заліку, відраховується з навчального закладу.

ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Підсумки педагогічної практики підводяться на науково-практичній конференції на історичному факультеті. Її завдання: підведення підсумків навчально-виховної роботи практикантів; виявлення досягнень і недоліків в їхній роботі; оцінка рівня теоретичної і практичної підготовки студентів до навчально-виховної роботи у школі; оцінка якості роботи з організації практики її керівниками; визначення заходів, спрямованих на подальше поліпшення практики.

Завершальна науково-практична конференція на історичному факультеті організовується деканатом, спеціальними кафедрами, кафедрами педагогіки і психології.

Основний зміст підсумкових проблемних конференцій студентів-практикантів складають доповіді з узагальнення досвіду роботи студентів з окремих питань організації навчально-виховного процесу в школі. До конференції організовуються виставки.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ

Загальна кількість балів – 100.

Оцінка ставиться за виконання студентами усіх вимог програми практики та якість звітної документації на основі результатів захисту перед комісією. Вона є комплексною і складається:

1. Фахова підготовка – 50 балів.
2. Підготовка з педагогіки – 30 балів.
3. Підготовка з психології – 20 балів.

Критеріями оцінювання роботи студента-практиканта є:

- ступінь сформованості професійно-педагогічних умінь;
- рівень теоретичного осмислення студентами своєї практичної діяльності;
- рівень професійної спрямованості та соціальної активності майбутнього викладача.

Фахова підготовка

1. Якість підготовки, організації та проведення уроків історії (в тому числі – правильність і якість оформлення конспектів уроків) – 30 балів.
2. Проведення позакласної роботи з фаху – 5 балів.
3. Науково-дослідна робота з фаху (опис педагогічного досвіду вчителя історії) – 5 балів.
4. Індивідуальний план, підготовка звіту студента-практиканта, протоколи обговорення уроків – 5 балів.
5. Якість виготовлених наочних посібників – 5 балів.

Критерії оцінювання результатів педагогічної практики з педагогіки

Максимальна кількість балів – 30;

Виховна робота – 14;

Щоденник психолого-педагогічних спостережень – 9;

Звіт про проходження педагогічної практики – 5;

Індивідуальний план – 2.

Оцінка за кількістю балів:

«Відмінно» – 27-30 балів;

«Добре» – 23-26 балів;

«Задовільно» – 20-22 бали;

«Незадовільно» – менше 20 балів.

На оцінку **A (90-100 балів)** – «**ВІДМІННО**» заслуговує практична робота студента, який всі або більшість уроків провів на „відмінно”, систематично та на високому рівні проводив позакласну і виховну роботу, змістовно, якісно й охайно оформив усю звітну документацію, вчасно здав її керівникові, вміло проаналізував свою роботу та роботу учнів у звіті, отримав відмінні характеристики як предметник та класний керівник, виконав науково-методичне дослідження, вдало захистив практику перед комісією.

На оцінки **B (82-89 балів)** та **C (75-81 бал)** – «**ДОБРЕ**» заслуговує студент, який провів уроки переважно на „добре”, зацікавлено і старанно виконував виховну роботу з учнями, правильно, охайно оформив документацію, але отримав певні зауваження від предметника, класного керівника чи методиста щодо вибору методів і прийомів навчання або виховання, ступеня володіння матеріалом, культури мовлення тощо; не досить повно проаналізував свою роботу у звіті; отримав добрі характеристики як предметник, виконав науково-методичне дослідження; на належному рівні захистив звіт перед комісією.

Оцінки **D (67-74 бали)** та **E (60-66 балів)** – «ЗАДОВІЛЬНО» виставляються студенту, який виконав програму практики, але уроки давав на достатньому рівні, до роботи готувався не творчо, недостатньо використовував у своїй роботі відповідну методичну та педагогічну літературу, не зміг викликати в учнів інтерес до свого предмета, одержав задовільну характеристику від учителя-предметника та класного керівника щодо вибору методів і прийомів навчання або виховання, ступеня володіння матеріалом, культури мовлення тощо; недостатньо проаналізував свою роботу у звіті; отримав задовільні характеристики як предметник і класний керівник; не виконав або погано виконав науково-методичне дослідження; задовільно захистив звіт перед комісією.

Оцінка **FX (35-59 балів)** – «НЕЗАДОВІЛЬНО» ставиться студенту, який не виконав програму практики з поважних причин (хвороба, сімейні обставини тощо). За рішенням комісії із захисту практика студентові може бути продовжена (але на термін, що вкладається у поточний семестр); набрав за результатами діяльності менше за 60 балів з причин, що не залежали або частково залежали від нього. Рішенням комісії практика цьому студентові також може бути продовжена.

Оцінка **F (менше за 34 бали)** – «НЕЗАДОВІЛЬНО» виставляється студенту, який без поважних причин не виконав програму практики; під час уроків не володів класом, припускався помилок у фактичному матеріалі, не знав методики проведення уроків; не підготував усієї належної документації; не захищав або дуже погано захищав свій звіт перед комісією; не виконав науково-методичного дослідження. Студент, який отримав оцінку **F**, відраховується з університету.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Діяльність керівників педагогічної практики – професорсько-викладацького складу університету, керівництва школи та вчителів – здійснюється у 5 етапів: етап попередньої роботи, початковий, основний та підсумковий етапи, етап планової роботи із завершення педагогічної практики.

На етапі попередньої роботи керівники педагогічної практики виконують такі види діяльності:

- керівник педагогічної практики факультету організовує обмін досвідом проведення педагогічної практики між методистами;
- керівник педагогічної практики факультету проводить заняття з методики проведення педагогічної практики з молодосвідченими методистами;
- груповий методист і керівник педагогічної практики від кафедр педагогіки й психології разом з керівництвом школи здійснюють у школі попередній вибір класів, груп, учителів історії та класних керівників, вирішують інші організаційні питання.

На початковому етапі керівники педагогічної практики виконують такі види діяльності:

- керівник педагогічної практики факультету в перший день педагогічної практики організовує інструктивні збори групових методистів, керівників від кафедр педагогіки і психології та студентів факультету;
- груповий методист проводить організаційне заняття з групою студентів в університеті або школі;
- у перший або другий день педагогічної практики в школі проводиться бесіда директора, завуча і вчителя зі студентами-практикантами; протягом п'яти днів педагогічної практики організовується знайомство практикантів з групами і класами;
- протягом першого тижня методист організовує відвідування студентами уроків учителів і проводить з ними їх аналітичне обговорення;
- у перші дні педагогічної практики груповий методист організовує відвідування студентами (з наступним обговоренням) спеціально підготовленого уроку вчителя, студента або сам проводить показовий урок;
- протягом перших днів педагогічної практики груповий методист організовує відвідування студентами з наступним аналізом позакласного заходу, спеціально підготовленого вчителем, студентом або самим груповим методистом;
- у перший тиждень педагогічної практики організовується знайомство практикантів з групами і класами; груповий методист і керівники від кафедр педагогіки і психології затверджують індивідуальні плани роботи студентів-практикантів;
- груповий керівник допомагає старості групи студентів-практикантів скласти протягом першого тижня педагогічної практики загальні розклади уроків практикантів, а також позакласних заходів з історії, методико-педагогічних семінарів, відзначити дні самостійної роботи студентів;
- груповий методист подає керівникові педагогічної практики університету загальний розклад уроків, позакласних заходів, взаємовідвідувань студентами уроків практикантів, взаємовідвідувань студентами позакласних заходів та семінарів;
- керівник педагогічної практики факультету аналізує стан початкового етапу педагогічної практики і вживає заходів щодо його покращення.

На основному етапі керівники педагогічної практики виконують такі види діяльності:

- методисти та вчителі дають студентам консультації з планування серій уроків і складання планів-конспектів окремих уроків, підготовки наочних посібників і технічних засобів, проведення позакласних заходів з історії;
- вчителі відвідують усі уроки закріплених за ними практикантів та аналізують їх;
- методисти відвідують уроки практикантів (не менше трьох уроків кожного практиканта V курсу та аналізують їх);
- після уроку студента-практиканта, на якому були присутні інші студенти, методисти навчають аналізувати уроки: робити загальний, поелементний і поглиблений аналіз;
- за необхідністю методисти дають показові уроки або фрагменти уроків;
- методисти відвідують не менше одного позакласного заходу з історії;

- методист і керівники педагогічної практики від кафедр педагогіки і психології проводять семінари з методики, психології, педагогіки;
- керівник педагогічної практики факультету під час педпрактики відвідує школу: проводить бесіди з керівниками школи, вчителями, знайомиться з документацією, яку ведуть студенти, відвідує уроки та позакласні заходи і бере участь в їх аналізі; бере участь у роботі зборів педагогічного колективу школи за підсумками педагогічної практики;
- керівник педагогічної практики факультету проводить бесіди з груповими керівниками педпрактики про стан педагогічної практики, вживає заходів щодо його удосконалення;
- під час педагогічної практики уроки студентів відвідують представники навчального відділу, деканатів, завідувачі кафедрами, викладачі.

На підсумковому етапі педагогічної практики керівники педпрактики виконують:

- методист перевіряє документацію, яку ведуть студенти-практиканти, та оцінює її;
- методист бере участь в організації та проведенні зборів педагогічного колективу школи за підсумками педагогічної практики;
- на зборах педагогічного колективу школи з підсумків педагогічної практики вчителі, класні керівники, методисти та керівники педагогічної практики від кафедр педагогіки і психології характеризують роботу студентів-практикантів.

На етапі планової роботи по завершенню педагогічної практики її керівники виконують такі види діяльності:

- груповий методист перевіряє документацію, яку подали студенти, підписує кожний її розділ та спільно з керівником від кафедр педагогіки і психології виставляє оцінку за педагогічну практику не пізніше як через три дні по її закінченню;
- груповий методист і керівник від кафедри педагогіки разом складають короткі характеристики студентів для їх участі у конкурсі на найкращого практиканта, підписують і здають керівникові педагогічної практики факультету не пізніше як за три дні після закінчення педагогічної практики;
- керівник педагогічної практики факультету вивчає та аналізує звіти групових методистів і документацію студентів, складає звіт про результати педагогічної практики і подає його в навчальну частину університету;
- керівник навчально-виробничої практики університету створює конкурсну комісію, до якої входять декан факультету, керівник педагогічної практики факультету, завідувач секцією факультету кафедри методики, завідувач секцією факультету кафедри педагогіки, групові керівники педагогічної практики, представники з числа студентів. Засідання конкурсної комісії відбувається не пізніше як через 10 днів після закінчення педпрактики. Результати конкурсу доводяться до відома студентів факультету;
- кафедри факультету, педагогіки та психології організують виставку кращих звітних матеріалів, наочних посібників, виготовлених студентами.

II. МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ СТУДЕНТАМ-ПРАКТИКАНТАМ

Знайомство з навчально-виховною роботою навчального закладу (загальноосвітня школа, ліцей, гімназія, колегіум)

За час педагогічної практики студенти V курсу знайомляться зі структурою навчального закладу, організацією навчально-виховного процесу в ньому, здійсненням керівництва навчально-виховною роботою шляхом бесід з директором навчального закладу та його заступниками, вчителями, класними керівниками, психологом.

Студенти аналізують плани роботи закладу, календарні плани вчителів історії, плани роботи факультативів, гуртків; плани виховної роботи класних керівників; розклад навчальних занять; вивчають матеріально-технічну базу навчального закладу та її відповідність сучасним вимогам (кабінети, їх обладнання та забезпеченість методичною літературою, унаочненням, ТЗН); внутрішній розпорядок і режим роботи закладу; знайомляться з особовими справами учнів, класними журналами; відвідують та аналізують уроки й позакласні заходи; беруть участь у плануванні та здійсненні окремих етапів навчально-виховного процесу.

Результати ознайомлення з педагогічним процесом у навчально-виховному закладі фіксуються у щоденнику педагогічної практики (див. Додаток 2).

ПЛАНУВАННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Протягом першого тижня педагогічної практики студенти вивчають навчальні програми, календарні, тематичні й поурочні плани вчителів історії та правознавства, плани виховної роботи класу та школи, гурткової роботи, факультативів. На основі даних документів студент-практикант разом з вчителем історії, класним керівником та керівниками практики від університету складає індивідуальний план на весь період практики за зразком (Додаток 1).

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РОБОТИ

1. Вивчення учнів і класу в перший тиждень практики.
2. Планування роботи:
  - вивчення плану роботи вчителя історії;
  - вивчення плану роботи класного керівника;
  - планування своєї навчально-виховної роботи на весь період практики (разом з вчителями і класними керівниками).
3. Навчальна робота:
  - відвідування уроків учителів, студентів-практикантів;
  - самостійне проведення уроків (тема і терміни проведення кожного уроку).
4. Позакласна робота з історії:
  - відвідування позакласних заходів;

- самостійне проведення позакласних заходів;
- 5. Виховна робота з учнями як класного керівника:
  - участь в поточній виховній роботі;
  - самостійне проведення виховної роботи (тема і місце та дата проведення виховного заходу).
- 6. Участь в дослідницькій роботі:
  - вивчення педагогічного досвіду вчителів історії;
  - виконання завдань з психології.

План записується в щоденник педагогічної практики, затверджується груповим методистом і погоджується з іншими керівниками практики в кінці першого тижня практики.

НАВЧАЛЬНА РОБОТА З ФАХУ

Під час практики студент вперше виконує функції вчителя історії. На цьому етапі його професійної підготовки потрібна кваліфікована допомога як викладачів фахових кафедр, так і вчителів школи, яка б сприяла творчому використанню студентом набутих теоретичних знань, досвіду з безвідривної практики й досвіду вчителів школи. Студенти V курсу проходять практику в X-XI класах середніх шкіл різних типів міста Кам'янця-Подільського та за місцем проживання.

У період підготовки до роботи в школі і протягом першого тижня практики студент повинен:

- ознайомитись з основною методичною літературою для даного класу; плануванням навчально-виховної роботи в класі з фаху;
- відвідувати всі уроки в класі з метою вивчення учнівського колективу;
- скласти разом з вчителем історії індивідуальний план роботи студента на весь період практики.

Однією з головних ділянок роботи студента під час практики є підготовка та проведення уроків. Студент повинен навчитися планувати уроки, чітко визначати мету уроку і методи її досягнення, оволодіти системою навчально-виховної діяльності вчителя історії. На V курсі необхідно провести не менше 10 уроків різних типів.

Студент при підготовці до уроку повинен:

- визначити місце уроку в системі уроків певної теми, чітко передбачити мету уроку;
- визначити тип уроку та його структуру;
- підібрати навчальний матеріал (ознайомлення зі змістом навчального матеріалу за підручником, посібником; аналіз методичної літератури);
- спланувати етапи уроку, добрати прийоми і засоби;
- скласти розгорнутий план уроку;
- погодити план уроку з вчителем-предметником та методистом;
- написати розгорнутий конспект уроку (див. додаток 3);
- за 2-3 дні до проведення уроку погодити конспект з вчителем і дати на затвердження методисту.

Студент, у якого конспект уроку не затверджений методистом, не допускається до уроку. Проведені уроки слід обговорювати. В обговоренні уроку беруть участь студент, який провів урок, вчитель-предметник, методист, інші студенти, які були присутні на ньому. Обговорення, як правило, починається з самоаналізу уроку історії студентом-практикантом (див. додаток 4). Студенти V курсу повинні робити аналіз відвіданих уроків (див. додаток 5). Під час проходження практики студент повинен самостійно виготовляти наочні посібники до уроків, які подає на виставку до підсумкової конференції.

ПОЗАКЛАСНА РОБОТА З ФАХУ

Позакласну роботу з історії слід розглядати в нерозривній єдності з усім навчально-виховним процесом як складову частину заходів, спрямованих на озброєння учнів знаннями з історії та інших суспільно-гуманітарних дисциплін і формування в них наукового світогляду.

У здійсненні позакласної діяльності можна виділити два напрямки:

- 1) розширення історичних знань, одержаних на уроках;
- 2) здобуття нових знань краєзнавчого характеру.

Другий напрямок пов'язаний з “оживленням” історичного матеріалу шляхом ознайомлення з історією рідного краю: вивчення історії міста, села, селища культурної спадщини рідного краю.

Позакласна робота носить добровільний характер, необмежена часом, сприяє розвитку пізнавальних здібностей і нахилів учнів, вчитель при цьому вільний у виборі змісту позакласної роботи (додаток 6). Одна з форм роботи – гурток історика. Сьогодні, більш ніж гуртки, поширені історичні клуби, які вивчають воєнне минуле. До індивідуальних форм роботи відносять позакласне читання. Однак вечори, зустрічі з авторами, презентації книжок можна вважати масовими формами, на них запрошуються усі бажаючі.

Сьогодні небагато шкіл, в яких є музеї, але практично в кожній можна випустити історичну газету чи провести тиждень історії. Поширеною формою роботи стали олімпіади, вікторини і конкурси з історії. Екскурсії може проводити практично кожен вчитель з історії. При проведенні останніх слід дотримуватися таких методичних вимог:

- 1) визначення мети і теми екскурсії;
- 2) вибір місця і об'єктів, розробка маршруту;
- 3) формування “портфеля екскурсовода”, підготовка учнів до екскурсії; постановка групових і індивідуальних завдань;
- 4) всебічність прийомів екскурсії;
- 5) підведення підсумків і оформлення результатів.

Протягом першого тижня практики студент знайомиться з планами позакласної роботи вчителів історії і на їх основі заповнює розділ індивідуального плану “Позакласна робота з історії”, де планує проведення позакласних занять з предмету на весь період практики. Якщо тиждень історії чи правознавства заплановано в школі на період практики, то студент бере участь в його підготовці і проведенні.

Протягом проходження педагогічної практики студент-практикант повинен підготувати і провести заліковий позакласний захід з історії, конспект якого повинен бути зданий разом з іншими звітними матеріалами педагогічної практики. (див. додаток 11).

МЕТОДИЧНА ТА НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА СТУДЕНТА-ПРАКТИКАНТА З ФАХУ

Методична робота з історії студента-практиканта включає вивчення ним навчальної програми, підручників, посібників, підготовку методичних розробок уроків та виховних заходів, участь у засіданнях методичних об'єднань та предметної кафедри, вивчення передового педагогічного досвіду, участь в обговоренні уроків та виховних заходів з фаху, участь у групових консультаціях і методичних конференціях, нарадах, семінарах, які проводять керівник практики факультету або груповий методист.

Студенти старших курсів за час проходження педагогічної практики мають вивчити досвід свого вчителя історії і короткий зміст цього досвіду вкласти у "Банк педагогічного досвіду" (див. Додаток 8).

Протягом педагогічної практики студенти виконують дослідницьку роботу з фаху. Проведення досліджень студентами реалізується у виконанні індивідуальних завдань дослідницького характеру. Проведення невеликих досліджень сприятиме розвитку у майбутніх вчителів історії необхідних умінь проводити психолого-педагогічні спостереження, аналізувати і узагальнювати методичні розробки, робити висновки, оформляти результати досліджень у вигляді повідомлень та доповідей.

Тему індивідуального дослідницького завдання студенти-практиканти обирають до початку педагогічної практики або в перші її дні. Після вибору теми студент опрацьовує необхідну методичну літературу, розробляє план і методику дослідження (анкети, спостереження, питання для бесід чи інтерв'ю), обговорює їх з груповим методистом.

Дослідницькі завдання для студентів:

1. Семінарські заняття у викладанні історії.
2. Особливості викладання курсу всесвітньої історії в класах старшої школи.
3. Створення проблемних ситуацій на уроках історії.
4. Зміст, форми і методи проведення факультативних занять з історії.
5. Використання лекції при викладанні історії в класах старшої школи.
6. Завдання творчого характеру на уроках з історії.
7. Тематичне оцінювання знань учнів.
8. Методика проведення практичних занять на ЕОМ.
9. Особливості викладання історії України у старших класах.
10. Методика роботи з обдарованими дітьми.
11. Творчо-пошуковий метод у викладанні історії.
12. Засоби формування предметних вмінь у викладанні історії.
13. Евристична бесіда у викладанні історії.
14. Формування історичного мислення на уроках історії.

15.ЗНО як форма контролю знань учнів з історії.

ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Підсумки педагогічної практики підводяться у кілька етапів: на заключній виробничій нараді у навчальному закладі, де проводилася педагогічна практика, на захисті педагогічної практики і науково-практичній конференції на факультеті, а також на засіданнях кафедр педагогіки, психології, кафедр факультету, Вченої ради історичного факультету та університету.

На заключній виробничій нараді в середньому загальноосвітньому навчальному закладі директором затверджуються характеристики студентів – практикантів, складені вчителями історії і класними керівниками, які працювали із студентами – практикантами. На ній аналізується навчально-виховна робота студентів – практикантів, визначаються позитивні та негативні аспекти її проходження, висловлюються побажання щодо поліпшення якості педагогічної діяльності майбутніх вчителів. У нараді беруть участь студенти – практиканти, вчителі історії, класні керівники, методисти, керівники практики від кафедр педагогіки та психології.

Після закінчення педагогічної практики студенти – практиканти складають підсумковий звіт (Див. додаток 9).

На узагальнення матеріалів під час педагогічної практики відводиться 3 дні.

Після закінчення педагогічної практики студенти подають до лабораторії “Проблем дидактики історії” (аудиторію № 16) звітні матеріали педагогічної практики:

- 1) письмовий звіт студента про роботу у школі;
- 2) конспекти проведених уроків з історії України та всесвітньої історії;
- 3) конспект виховного заходу з історії;
- 4) конспект виховного заходу з педагогіки;
- 5) щоденник педагогічної практики;
- 6) завдання з психології;
- 7) матеріали вивчення педагогічного досвіду;
- 8) результати науково-дослідної роботи;
- 9) характеристики студентів – практикантів.

Разом із звітними матеріалами подаються виготовлені наочні посібники.

Звітні матеріали, подані студентами, перевіряються і оцінюються викладачами – методистами, викладачами кафедр педагогіки та психології.

Протягом перших 10 днів після завершення практики підсумки роботи студентів – практикантів підводяться у формі захисту педагогічної практики. Для його проведення деканатом створюються комісії, очолювані досвідченими методистами, до складу яких входять викладачі з педагогіки та психології, групі методисти. Кожен студент особисто звітує про виконану роботу під час проходження практики, відповідає на запитання, поставлені членами комісії, демонструє виготовлені наочні посібники, вносить пропозиції щодо поліпшення підготовки практики, її організації і проведення.

Загальна оцінка діяльності студента – практиканта – комплексна. Вона висловлюється членами комісії, враховуючи оцінки групового методиста, керівників практик від кафедр педагогіки та психології.

При виставленні загальної оцінки враховується кожен вид роботи:

- навчальна робота з фаху;
- позакласна робота з фаху;
- ведення щоденника (включаючи фіксацію виконаної роботи, аналіз уроків і виховних заходів);
- виховна робота (позакласна робота в прикріпленому класі, якість проведеного залікового виховного заходу і оформлення його методичної розробки, характеристика дана класним керівником);
- психолого-педагогічна характеристика учня;
- науково-дослідницька робота в школі.

При оцінюванні роботи студентів – практикантів береться до уваги також культура оформлення матеріалів звітної документації.

Якщо студент не виконав хоча б одного виду завдань педагогічної практики – загальна позитивна оцінка йому не виставляється.

Остаточні підсумки педагогічної практики підводяться на науково-практичній конференції на історичному факультеті. Її завдання:

- підведення підсумків навчально-виховної роботи студентів – практикантів;
- виявлення досягнень і недоліків в їхній роботі;
- оцінка теоретичної і практичної підготовки студентів до навчально-виховної роботи у школі;
- оцінювання якості роботи з організації практики її керівниками;
- планування заходів щодо поліпшення практики.

Основний зміст підсумкової конференції складають доповіді з узагальнення досвіду роботи студентів з окремих питань організації навчально-виховного процесу в школі. В роботі конференції беруть участь працівники інформаційно-методичних центрів відділів освіти, досвідчені вчителі історії та правознавства.

До конференції організуються виставки наочних посібників, дидактичних матеріалів, кращих матеріалів звітної документації, підготовлених студентами – практикантами під час проходження практики.

На підсумковій конференції оголошується кращий студент-практикант за результатами педагогічної практики (Див. Додаток 10).

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ З КЛАСОМ

Позакласна виховна робота – це комплекс заходів, спрямованих на задоволення інтересів і потреб школярів, які організують класні керівники та вчителі в позаурочний час.

За способами організації розрізняють **фронтальну** або **масову, групову** або **гурткову** та **індивідуальну** форми позанавчальної освітньо-виховної роботи з учнями.

Метою позакласної виховної роботи є “виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молодим поколінням соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємовідносин, формування у молоді потреби та уміння жити в громадянському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, трудової, екологічної культури”.¹

Завдання позакласної виховної роботи:

- забезпечення умов для самореалізації особистості відповідно до її здібностей, суспільних та власних інтересів;
- відхід від уніфікації в процесі виховання, від орієнтації на “середнього” вихованця;
- формування національної свідомості і людської гідності, любові до рідної землі, родини, свого народу, бажання працювати задля розквіту держави, готовності її захищати;
- виховання правової культури: поваги до Конституції, законодавства України, державної символіки, знання та дотримання законів;
- забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, старших, культури та історії рідного народу;
- формування мовної культури;
- виховання духовної культури особистості та створення умов для вільного формування нею власної світоглядної позиції;
- утвердження принципів вселюдської моралі;
- культивування кращих рис української ментальності – працелюбності, індивідуальної свободи, глибокого зв'язку з природою, толерантності, поваги до жінки;
- формування почуття господаря й господарської відповідальності, підприємливості та ініціативності, підготовка дітей до життя в умовах ринкових відносин;
- забезпечення повноцінного розвитку дітей і молоді, охорона й зміцнення їх фізичного, психічного та духовного здоров'я;
- формування соціальної активності та відповідальності особистості через залучення її до процесу державотворення, реформування суспільних стосунків;
- забезпечення високої художньо-естетичної культури, розвиток естетичних потреб і почуттів;
- вироблення екологічної культури людини, розуміння необхідності гармонії її відносин з природою;
- прищеплення глибокого усвідомлення взаємозв'язку між ідеями індивідуальної свободи, правами людини та її громадянською відповідальністю;
- спонукання вихованців до активної протидії проявам аморальності, правопорушень, бездуховності, антигромадської діяльності.

Основною комплексною формою здійснення фронтальної позакласної роботи є класна година, яка може бути організована як колективна творча справа,

¹ Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – 2002. – 24 квітня – 1 травня.

бесіда, диспут, конференція, зустріч, усний журнал, конкурс, змагання, гра тощо.

Загальношкільна позакласна робота здійснюється через такі форми як гуртки, студії, свята, подорожі, екскурсії, олімпіади, спартакиади, конкурси, вікторини, змагання, акції, шкільні музеї, зали, галереї, виставки, ігри та забави і т.п.

Орієнтовна програма виховної роботи містить такі напрями виховання учнів:

- *громадське виховання*: формування громадянськості, яка дає змогу людині відчувати себе юридично, соціально, морально й політично дієздатною;
- *розумове виховання*: озброєння учнів знаннями основ наук, формування наукового світогляду та національної самосвідомості, оволодіння основними мислительними операціями, вироблення умінь і навичок культури розумової праці;
- *моральне виховання*: формування в учнів загальнолюдських норм гуманістичної моралі (добра, взаєморозуміння, милосердя, віри у творчі можливості людини), моральних понять, поглядів, переконань, почуттів, вироблення навичок і звичок моральної поведінки, культури спілкування, культивування інтелігентності;
- *трудове виховання*: ознайомлення учнів з науковими основами сучасного виробництва, практична й психологічна підготовка їх до праці, свідомого вибору професії;
- *естетичне виховання*: формування естетичних понять, поглядів, переконань, виховання естетичних смаків, вироблення вмій і навичок приносити в життя красу, розвиток творчих здібностей;
- *фізичне виховання*: виховання здорової зміни, підготовка до фізичної праці, захисту Батьківщини.

Зміст індивідуальної роботи з учнями класу може містити такі її види:

- виявлення здібностей і нахилів учнів;
- формування інтересів до різних видів діяльності;
- залучення школярів до гуртків, творчих груп, об'єднань, товариств;
- допомога у складанні програми самовиховання;
- допомога у професійній орієнтації та життєвому самовизначенні;
- сприяння створенню позитивного морально-психологічного клімату у взаємостосунках між учнями на основі гуманності, співпереживання, взаємодопомоги, чуйності;
- коригування взаємин між вихованцями, формування у них морально-етичної культури;
- організація, в разі необхідності, допомоги учням (навчальної, моральної, матеріальної).

Протягом практики студент включається також роботу з батьками учнів:

- вивчає умови виховання дітей у сім'ї;
- залучає батьків до організації позакласної виховної роботи;
- бере участь у підготовці і проведенні батьківських зборів;

- допомагає в організації роботи батьківського активу.

Під час педагогічної практики студенти планують, готують і проводять з учнями класу залікові виховні заходи (схему методичної розробки позакласного виховного заходу див. Додаток 11), а також відвідують й аналізують виховні заходи, які проводять вчителі (класні керівники) та студенти-практиканти, здійснюють самоаналіз проведеного залікового заходу (схему аналізу виховного заходу див. Додаток 12).

ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТА-ПРАКТИКАНТА

Програма педагогічної практики старших курсів передбачає підготовку і проведення студентами уроків з фаху, а також інших форм навчально-виховної роботи, що становить центральний компонент професійних обов'язків педагога. Психологічна підготовка студентів до виконання цих обов'язків включає актуалізацію знань, умінь, навичок, отриманих у процесі вивчення психології. Практика V курсу є органічним продовженням попереднього етапу. Зокрема, студенти використовують засвоєні ними раніше психологічні знання при організації та проведенні уроків. Вони вміють складати протокол індивідуальної бесіди, протокол спостережень, карту первинної індивідуально-психологічної професійної консультації. Під час практики вони повинні самостійно користуватись цими документами.

Окрім актуалізації вже набутого педагогічного досвіду, студенти оволодівають знаннями, вміннями, навичками психологічного забезпечення професійно-орієнтаційної роботи педагога з учнем.

На досягнення даної мети студенти розв'язують такі завдання:

- зібрати дані про учня за допомогою анкети опантанта, карти інтересів, спостереження, бесіди;
- внести зібрані дані у листи відповіді кожного з опитувальників та протоколи обстежень;
- заповнити карту первинної індивідуально-психологічної професійної консультації;
- використати результати досліджень формування професійного самовизначення у класі для розробки пропозицій щодо роботи педагога з даною учнівською групою.

Студент звітує про виконану роботу, *подаючи до захисту таку документацію:*

1. Бланки відповідей «Карти інтересів» з обробкою та інтерпретацією результатів.
2. Відповіді на «Анкету опантанта».
3. Протокол індивідуальної бесіди.
4. Протокол спостережень.
5. Карта первинної індивідуально-психологічної професійної консультації.

Вимоги до оформлення:

Всі завдання виконуються на білому папері формату А4 з дотриманням вимог до оформлення та ведення документації.

Під профорієнтацією розуміють комплекс соціально-економічних, психолого-педагогічних і медико-фізіологічних задач, мета яких – формування професійного самовизначення, яке відповідає індивідуальним особливостям кожної особистості і запитам суспільства в кадрах. До психолого-педагогічних задач відносять, в першу чергу, професійне інформування і професійне консультування. Проведення профорієнтаційної консультації передбачає два етапи – первинна профконсультація і поглиблена індивідуальна профконсультація.

Первинна профконсультація – це форма індивідуальної консультації, в процесі якої відбувається навчання правилам вибору професії, дається інформація про різноманіття професій, про інтереси та нахили. Результатом первинної профконсультації є надання допомоги у формуванні професійного плану, підвищення ступеня усвідомлення і відповідальності вибору. Попри це, на основі первинної профконсультації виявляються ті, хто потребує поглибленої індивідуальної профконсультації.

В програмі первинної профконсультації виділяють три аспекти: інформаційний, діагностичний і власне консультаційний.

Інформаційна частина включає бесіду про правила вибору професії, аналіз типових помилок, які допускаються при виборі професії, знайомство з класифікацією професій.

Діагностичний аспект включає вияв професійної спрямованості і особливостей розвитку пізнавальних інтересів, наявності і сформованості професійного плану, вияв особливостей професійної мотивації, а також аналіз деяких індивідуально-психологічних особливостей.

Студентам-практикантам пропонується реалізувати перші два етапи.

Для цього необхідно зібрати дані про учня за допомогою анкети оптанта (Додаток 13), карти інтересів (Додаток 14), спостереження, бесіди та внести їх у листи відповіді кожного з опитувальників (Додаток 15) та протоколи обстежень (Додатки 16,17).

Після цього заповнити Карту первинної індивідуально-психологічної професійної консультації (Додаток 18).

Методичні вказівки до проведення методики вивчення пізнавальних інтересів

Необхідні матеріали: «Карта інтересів», яка відображає направленість інтересів у 29 сферах діяльності, лист відповіді.

Порядок роботи:

1. Виготовити бланк відповідей.
2. Заповнити бланк, відповіді згідно з інструкцією.

Обробка результатів.

У заповненому листі відповідей в кожному стовпці підрахувати кількість плюсів і мінусів. Результати записати у таблицю у вільній клітинці під кожним

стовпчиком. Кожний стовпець листа відповідей відповідає певній сфері інтересів.

Дешифратор карти інтересів

Номер стовпця	Область інтересів	Номер стовпця	Область інтересів
1	Біологія	15	Воєнні спеціальності
2	Географія	16	Історія
3	Геологія	17	Література
4	Медицина	18	Журналістика
5	Легка і харчова промисловість	19	Суспільна діяльність
6	Фізика	20	Педагогіка
7	Хімія	21	Право, юриспруденція
8	Техніка	22	Сфера обслуговування, торгівля
9	Електро- і радіотехніка	23	Математика
10	Металообробка	24	Економіка
11	Деревообробка	25	Іноземні мови
12	Будівництво	26	Образотворче мистецтво
13	Транспорт	27	Сценічне мистецтво
14	Авіація, морська справа	28	Музика
		29	Фізкультура і спорт

Аналізуючи отримані дані необхідно виділити стовпці, які містять найбільшу кількість плюсів. Якщо є стовпці з однаковою кількістю плюсів, то більш вираженим інтересам відповідають ті з них, в яких менше мінусів.

Ступінь прояву інтересів має п'ять градацій:

вищий ступінь заперечення – -12 – -6;

заперечення інтересу – -5 – -1;

інтерес виражено слабо – +1 – +4;

виражений інтерес – +5 – +7;

яскраво виражений інтерес – +8 – +12.

3. Здійсніть аналіз отриманих даних та внести результати у Карту первинної профконсультації (пункт 7).

Методичні вказівки до вивчення професійної спрямованості

Необхідні матеріали: анкета опантанта.

Порядок роботи: досліджуваному пропонується заповнити анкету і користуючись такою інструкцією:

«Для того, щоб обговорити з вами можливі варіанти вибору професії, прошу вас відповісти на ряд запитань».

Відповіді заносять у зошит з обов'язковим вказанням номера запихання та дослівним формулюванням відповіді.

Проаналізувавши результати анкети, слід сформулювати такі висновки:

– про наявність професійного плану і ступінь його сформованості (сформованим профплан можна вважати тоді, коли обрано професію, продумано шляхи її здобуття і усвідомлюються адекватні мотиви вибору професії);

– про усвідомлюваність вибору професії (усвідомлюваним вибір можна вважати в тому випадку, якщо він побудований з врахуванням інтересів і попереднього досвіду особистості, коли вказуються і усвідомлюються адекватні мотиви вибору професії).

– записати ці висновки у Карту первинної профконсультації, (пункт 6)

Схема бесіди зі старшокласником для виявлення особливостей професійного самовизначення

В ході індивідуальної бесіди зі старшокласником з'ясувати:

Який стан здоров'я старшокласника (чи є хронічні захворювання, функціональні відхилення тощо)?

Про які професії і що відомо старшокласнику

Чи визначився старшокласник з професією, якою хотів би оволодіти?

Що старшокласник знає про обрану професію (умови професійної діяльності, які знання, здібності потрібні, в яких навчальних закладах і як довго потрібно навчатися, щоб здобути обрану професію)?

Оцінку старшокласником можливість успішного навчання у навчальному закладі та прогноз щодо успішності та ефективності здійснення професійної діяльності в майбутньому? Підстави такої оцінки.

Чи обрав старшокласник навчальний заклад, який здійснюватиме його професійну підготовку?

Що вплинуло на вибір професії?

Результати бесіди оформити у вигляді протоколу (Додаток 16,17)

Методична робота студента-практиканта

Цей вид діяльності студента-практиканта передбачає вивчення ним програм, підручників, посібників, підготовку методичних розробок уроків та виховних заходів, участь у засіданнях методичних об'єднань та предметних кафедр, вивчення передового педагогічного досвіду, підготовку матеріалів для методичного кабінету навчального закладу чи університету, участь в обговоренні уроків (написання протоколів, обговорення та аналізів уроків) і виховних заходів (аналіз і самоаналіз їх підготовки та проведення), участь у групових консультаціях і методичних конференціях, нарадах і семінарах, які проводяться груповим методистом і керівниками практики від кафедр педагогіки та психології.

Важливим напрямом роботи студента-практиканта є ведення щоденника педагогічної практики. Робота над щоденником допомагає студенту осмислити особливості навчально-виховної роботи у конкретному навчальному закладі, класі, психологічні особливості конкретних учнів і класної групи в цілому, де-

тально зафіксувати всю проведену за день роботу згідно індивідуального плану, визначити її позитивні моменти і недоліки, шляхи поліпшення своєї діяльності, фіксувати необхідні фактичні дані та думки для написання курсової чи дипломної роботи, проаналізувати досвід кращих вчителів і класних керівників, оцінити формування досвіду своєї педагогічної діяльності та діяльності товаришів; записати поради вчителя, класного керівника, методиста, педагога, психолога. Систематичне і детальне ведення щоденника дає багатий матеріал для написання звіту. Записи у ньому повинні робитися в окремому зошиті, щодня, коротко і змістовно, відбиваючи основні події педагогічної практики, акуратно і грамотно, у довільній, зручній для студента, формі. Порядок оформлення щоденника поданий у додатку 2.

Науково-дослідницька робота студента-практиканта

Під час педагогічної практики студенти виконують дослідницьку роботу, яка проводиться у психологічному, педагогічному та методичному напрямках.

Проведення психолого-педагогічних досліджень студентами реалізується у виконанні індивідуальних завдань дослідницького характеру. Тема дослідницької роботи вказується в індивідуальному плані студента-практиканта в розділі “Науково-дослідницька робота”. Проведення невеликих але конкретних досліджень сприятиме розвитку у майбутніх учителів необхідних умінь проводити психолого-педагогічні спостереження, аналізувати і узагальнювати педагогічні факти, використовувати дослідницькі методики, робити висновки, оформляти результати досліджень у вигляді повідомлень, доповідей, використовувати їх при написанні психолого-педагогічної характеристики учня (класу) та методичної розробки виховного заходу.

Тему індивідуального дослідницького завдання студенти-практиканти обирають до початку педагогічної практики або в перші її дні. Після вибору теми студент опрацьовує необхідні літературні джерела, розробляє план і методику дослідження (тести, анкети, плани педагогічних спостережень, питання для бесід чи інтерв'ю тощо), обговорює їх з керівником педагогічної практики від кафедр педагогіки чи психології, домовляється з адміністрацією школи або класним керівником про час та форму експериментальних досліджень.

Орієнтовний зміст дослідницьких завдань для студентів з педагогіки

1. Вивчення мотивації уміння школярів.
2. Вивчення шляхів активізації пізнавальної діяльності старшокласників.
3. Визначення ефективності застосування методу самостійної роботи на різних етапах уроку.
4. З'ясування можливості застосування проблемних методів навчання при викладанні історії.

5. Аналіз шляхів і засобів гуманізації відносин між вчителями і учнями, в учнівському середовищі.
6. Аналіз ефективності виховних заходів різного змісту і характеру.
7. Визначення ступеня інтересу старшокласників до політичних подій.
8. Виявлення ставлення юнаків та дівчат до батьків, учителів, дорослих.
9. Вивчення рівня комунікативної культури старшокласників.
10. Вивчення рівня естетичної культури старшокласників.
11. Аналіз професійної спрямованості старшокласників.
12. Визначення особливостей виховної роботи у навчальному закладі.
13. Аналіз здійснення особистісного підходу у вихованні.
14. Аналіз використання ідей народної педагогіки у виховному процесі.
15. Аналіз роботи класного керівника по виявленню та розвитку здібностей і талантів школярів.

Дана тематика дослідницької роботи випускників є орієнтовною і, за погодженням із керівником педагогічної практики від кафедри педагогіки, студент може виконувати дослідницьке завдання з інших проблем, які є актуальними для сучасної школи.

III. ДОДАТКИ.

Додаток 1.

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Груповий методист _____

Керівник практики від кафедри
педагогіки _____

“ _____ ” _____ р.

Керівник практики від кафедри
психології _____

“ _____ ” _____ р.

Індивідуальний план роботи

студента V курсу історичного факультету

_____ (П.І. по Б. студента)

на період педагогічної практики з ___ по ___ в школі (гімназії, ліцеї, колегіумі)

№ _____ міста, села, селища (району, області).

Основні напрямки роботи	Заходи, які проводяться студентом	Календарні термін проведення заходу	Відмітки про виконання
-------------------------	-----------------------------------	-------------------------------------	------------------------

Додаток 2

ОРІЄНТОВНА СХЕМА ЩОДЕННИКА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ*Титульна сторінка***ЩОДЕННИК ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ**

студента V курсу історичного факультету

_____ (прізвище, ім'я, по-батькові студента), який проходить практику в _____ школі

Перша сторінка

Методист _____

Керівник практики від кафедри педагогіки _____

Керівник практики від кафедри психології _____

Учитель історії _____

Класний керівник _____

Директор школи _____

Заст. директора з навчальної роботи _____

Заст. директора з позакласної роботи _____
Шкільний психолог _____

Друга сторінка

Розклад уроків і позакласних занять в класі.
Розклад дзвоників у школі.

Третя сторінка

Список учнів класу (з основними дорученнями).
Щоденні записи можна робити у довільній, зручній для студента-практиканта формі, наприклад:

Дата	Зміст роботи	Психолого-педагогічні спостереження
------	--------------	-------------------------------------

Додаток 3.

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ КОНСПЕКТУ УРОКУ З ІСТОРІЇ

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Викладач кафедри _____

_____ (підпис)

_____ (дата)

КОНСПЕКТ УРОКУ

з історії України (всесвітньої історії), розроблений студентом V курсу історичного факультету _____ (П.І. по Б.)
для проведення в _____ класі _____ школи.

ТЕМА уроку: _____

МЕТА уроку: освітня: _____

виховна: _____

розвиваюча: _____

Методи і прийоми роботи: _____

Тип уроку: _____

Обладнання: _____

Література: _____

Хід уроку:

1. Організація класу.

УРОК ЗАСВОЄННЯ ЗНАНЬ.

1. Актуалізація.	5. Осмислення.
2. Мотивація.	6. Узагальнення і систематизація.
3. Тема, мета, завдання.	7. Підсумки.
4. Первинне сприйняття і усвідомлення.	8. Домашнє завдання.

УРОК ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ

1. Актуалізація.	а) в колективній роботі;
2. Мотивація.	б) в самотійній роботі;
3. Тема, мета, завдання.	6. Відпрацювання прийому у змінній ситуації.
4. Введення прийому.	7. Відпрацювання прийому у новій ситуації.
5. Відпрацювання прийому у знайомій ситуації:	9. Домашнє завдання.
8. Перевірка та оцінка роботи.	

УРОК ЗАСТОСУВАННЯ ЗНАНЬ, НАВИЧОК І ВМІНЬ

1. Актуалізація.	6. Творче застосування в умовах, які постійно змінюються.
2. Мотивація.	7. Підсумки.
3. Тема, мета, завдання.	8. Домашнє завдання.
4. Засвоєння нових знань, умінь.	
5. Формування елементарних навичок і вмінь, застосування їх у стандартних умовах.	

УРОК УЗАГАЛЬНЕННЯ І СИСТЕМАТИЗАЦІЇ

1. Актуалізація.	6. Повторення і систематизація основних теоретичних положень.
2. Мотивація.	7. Підсумки.
3. Тема, мета, завдання.	8. Домашнє завдання.
4. Узагальнення окремих фактів, явищ, подій.	
5. Повторення і узагальнення понять і засвоєння відповідної їм системи знань.	

УРОК КОНТРОЛЮ І КОРЕКЦІЇ

1. Актуалізація.	5. Перевірка глибини осмислення і ступені узагальнення знань.
2. Мотивація.	6. Застосування знань в старих умовах.
3. Тема, мета, завдання.	
4. Перевірка знань і вмінь.	

7. Застосування знань в нових умовах.
8. Перевірка виконання завдань.
9. Підсумки.
10. Домашнє завдання.

КОМБІНОВАНИЙ УРОК (приклад)

1. Актуалізація. 2. Мотивація. 3. Тема, мета, завдання. 4. Вивчення нового матеріалу, його сприйняття, усвідомлення і осмислення. 5. Первинне застосування нових знань.	6. Засвоєння вмінь і навичок в готовому вигляді. 7. Засвоєння вмінь і навичок в нестандартних умовах. 8. Самостійна робота і її перевірка. 9. Підсумки. 10. Домашнє завдання.

Додаток 4

ПАМ'ЯТКА САМОАНАЛІЗУ УРОКУ ІСТОРІЇ СТУДЕНТОМ-ПРАКТИКАНТОМ

1. Що використали при підготовці до уроку (методичну, дидактичну літературу, наукові джерела, періодику...)?
2. Яку роль відводите даному уроку в системі уроків теми (як даний урок пов'язаний з попереднім і наступним)?
3. Як визначили мету і завдання уроку? Чим керувалися при цьому?
4. Виходячи з чого вибирали тип уроку і розробили його структуру?
5. Поясніть вибір методів і прийомів навчання. Чи виправдали вони себе, чи вдалося реалізувати поставлені завдання?
6. Як планували діяльність учнів на уроці? Які види діяльності для формування загальнонавчальних і предметних умінь та навичок ви застосовували?
7. Які труднощі виникли у всього класу і в окремих учнів? Як учні їх подолали?
8. Які наочні посібники і ТЗН застосовували, в чому їх психолого-педагогічна цінність?
9. Які з поставлених завдань не вдалося реалізувати і, на ваш погляд, чому? Які вбачаєте шляхи усунення недоліків?
10. Оцініть проведений урок. Оцінку обґрунтуйте.

СХЕМА АНАЛІЗУ УРОКУ З ІСТОРІЇ

1. Науковий рівень уроку. Відповідність його змісту сучасному розвитку науки, програмі, підручнику; доцільність доповнення вчителя, зв'язок із життям.
2. Здійснення педагогічного задуму уроку. Мета, завдання і тип уроку, його місце в системі навчання. Широта педагогічного задуму (знання, виховання, розвиток). Структура уроку та її відповідність задуму (актуалізація і корекція опорних знань учнів, мотивація навчальної діяльності, усвідомлення і осмислення матеріалу).

Джерела, на основі яких вивчається подія. Дидактичне обладнання і його реалізація.

Уміння вчителя групувати навчальний матеріал навколо основного, провідних положень. Ідея опори .

Створення системи знань, використання міжкурсівих і міжпредметних зв'язків.

Педагогіка співробітництва. Пізнавальна діяльність учнів на уроці і керівництво нею (висока, середня, низька). Використання різноманітних видів самостійної роботи учнів, індивідуалізація навчання.

Створення емоційної, творчої атмосфери на уроці. Ступінь інтересу. Узагальнення знань.

Домашнє завдання (інструктаж, перевантаження, час).

Мова вчителя (темп, правильність, виразність, гучність).

Помилки щодо змісту і методики проведення уроку.

Результативність уроку (досягнення освітньої, виховної і розвиваючої мети).

3. Загальні висновки про урок. Рівень уроку (високий, середній, низький). Пропозиції.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ І ФОРМИ ПОЗАУРОЧНОЇ РОБОТИ

Масова	Групова	Індивідуальна
Історичні вечори	Історичний гурток	Читання історичної літератури
Лекції й бесіди	Історичні товариства й клуби	Відвідування бібліотеки
Вікторини і конкурси	Походи й експедиції	Робота в музеї
Олімпіади	Випуск історичних газет, часописів	Написання рефератів, доповідей
Конференції	Лекторії	Виконання творчих завдань

Перегляд фільмів	Факультатив	
“Тиждень історії” в школі		

Додаток 7.

ЗВІТНА ДОКУМЕНТАЦІЯ

1. Письмовий звіт студента про роботу у школі, завірений директором школи.
2. Протоколи 2-3 уроків.
3. Конспекти проведених уроків з історії України та всесвітньої історії.
4. Конспект виховного заходу з предмету.
5. Конспект одного виховного заходу.
6. Щоденник практики.
7. Завдання з психології.
8. Вивчення передового педагогічного досвіду.
9. Характеристика студента (вчитель-предметник, класний керівник).

Додаток 8.

Кам'янець-Подільський національний
університет імені І.Огієнка

Банк педагогічного досвіду

НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА

студента V курсу історичного факультету

Термін виконання _____

Науковий керівник _____

Короткий виклад передового педагогічного досвіду

П.І.П. автора досвіду _____

Адреса школи _____

Тема досвіду _____

ЗМІСТ ДОСВІДУ

_____

_____

_____

Підпис студента _____

Підпис наукового керівника _____

Дата “ _____ ” _____ 20__ р.

ВИМОГИ ДО ЗВІТУ

Титульний лист має такий вигляд:

<p style="font-size: 1.2em; font-weight: bold; margin: 0;">Звіт</p> <p>Студента _____ курсу _____ факультету</p> <p>Спеціальності (шифр, назва) _____</p> <p>_____</p> <p style="text-align: center;">(прізвище, ім'я та по батькові)</p> <p>про проходження практики в _____</p> <p style="text-align: center;">(назва навчального закладу)</p> <p>_____</p> <p style="text-align: center;">(місцезнаходження закладу)</p> <p>Груповий методист _____</p> <p>Керівник практики від кафедри педагогіки _____</p> <p>Керівник практики від кафедри психології _____</p>
--

Схема звіту студента-практиканта

I. Навчальна робота

1. Загальні відомості про місце і час проходження практики.
2. Відвідування уроків:
  - а) з спеціальності;
  - б) з інших предметів.
3. Проведення уроків самим студентом:
  - а) кількість проведених уроків, їх критична оцінка:
    - чи вдалось провести уроки всіх основних типів (якщо ні, вказати причину);
    - труднощі, які були при плануванні, у підготовці та в процесі проведення уроку або частини його, як їх подолали;
  - б) засоби, що використовувались для активізації розумової діяльності учнів на уроці;
  - в) які навчальні посібники виготовив, оцінка їх та роль на уроці.
4. Перевірка зошитів, письмових робіт, щоденників учнів.

5. Робота з невстигаючими учнями, її результати.
6. Індивідуальна та диференційована робота з учнями, її результати.
7. Позакласна робота з спеціальності, її зміст (тематика та форми проведення заходів, їх кількість, ознайомлення з роботою гуртка, проведення факультативних занять в школі та ін.).
8. Виготовлення наочності.
9. Труднощі у виконанні завдань педпрактики з навчальної роботи, шляхи їх подолання.
10. Оволодіння уміннями та навичками проведення навчальної роботи.
11. Загальні висновки про навчальну роботу.

II. Виховна робота.

1. Клас, за яким прикріплений студент. Прізвище, ім'я, по батькові класного керівника.
2. Спостереження за роботою класного керівника, відвідування проведених ним виховних заходів (загальні враження).
3. Відвідування позакласних виховних заходів, проведених іншими студентами (кількість, короткий аналіз).
4. Зміст роботи, проведеної студентом як помічником класного керівника (як класним керівником):
  - а) вивчення колективу класу та окремих учнів;
  - б) організація колективних позакласних заходів, тема залікового виховного заходу;
  - в) керівництво суспільно-корисною працею учнів;
  - г) індивідуальна робота з учнями;
  - д) робота з батьками учнів.
5. Труднощі у підготовці та проведенні виховних заходів.
6. Ознайомлення із системою виховної роботи школи.
7. Оволодіння вміннями та навичками організації і проведення виховної роботи.
8. Загальні висновки про виховну роботу.

III. Методична робота.

1. Бесіди з директором школи, його заступниками, класним керівником та вчителями (вказати теми бесід).
2. Участь у роботі педагогічних рад, методичних секцій та об'єднань.
3. Ознайомлення з документацією та планами роботи школи (вказати конкретно).
4. Вивчення досвіду роботи кращих учителів.
5. Ознайомлення з психолого-педагогічною та методичною літературою під час практики.

IV. Науково-дослідницька робота.

1. Тема науково-дослідницької роботи; вивчена література з теми; опис спостережень (експериментів, анкетувань) за темою дослідження.

2. Теми виступів на методичних семінарах.
3. Банк педагогічного досвіду.

V. Висновки.

1. Що дала педпрактика студенту.
2. Позитивне в організації та проведенні практики.
3. Виявленні недоліки (конкретно які), шляхи їх подолання (пропозиції).
4. Пропозиції щодо підготовки, організації і проведення практики.

VI. Список використаної літератури.

Дата

Підпис студента-практиканта

Примітка: звіт підписується і оцінюється керівником від бази практики і разом з іншими документами подається на перевірку керівнику практики від університету.

Звіт практики захищається (із диференційованою оцінкою) студентом в комісії, призначеній деканатом.

Додаток 10.

ПОЛОЖЕННЯ ПРО КОНКУРС НА КРАЩОГО СТУДЕНТА-ПРАКТИКАНТА

Конкурс “Найкращий студент – практикант” проводиться з метою підвищення рівня професійної підготовки студентів під час педагогічної практики, поширення кращих досягнень у науково-методичній та навчально-виховній роботі студентів, а також для заохочення найбільш здібних практикантів і відзначення їх творчих досягнень в оволодінні професією вчителя.

Конкурс проводиться у березні – серед студентів IV курсу, у листопаді – V курсу. Кандидатури студентів, що будуть брати участь у конкурсі, обговорюються, як правило, на підсумковій педагогічній раді у школі. Груповий методист та керівник практики від кафедри педагогіки (психології) рекомендують для участі у конкурсі кращих студентів (одного – двох від групи). При цьому враховується думка педагогічного колективу школи, студентів групи.

Для участі в загальноуніверситетському конкурсі керівники педпрактики факультетів передають університетському керівникові педпрактики усі матеріали з проходження педпрактики студентами – конкурсантами (1-2 від факультету).

Для розгляду матеріалів, поданих на конкурс, на кожному факультеті створюється конкурсна комісія у складі декана факультету, керівника педагогічної практики факультету, групових керівників педагогічної практики, представників студентських груп.

Розглянувши рекомендовані матеріали, конкурсна комісія визначає найкращих студентів – практикантів. Переможців відзначають грошовими преміями. Підсумки конкурсу, на підставі ухвали конкурсної комісії, затверджуються

наказом ректора університету. Результати конкурсу доводяться до відома всіх студентів факультету (університету).

Додаток 11

СХЕМА МЕТОДИЧНОЇ РОЗРОБКИ ПОЗАКЛАСНОГО ВИХОВНОГО ЗАХОДУ

Титульна сторінка

"Затверджую:"

Керівник практики
від кафедри педагогіки: _____
класний керівник: _____
" ____ " _____ 20__ року

Тема виховного заходу

**Конспект виховного заходу, розроблений студентом ____ курсу
_____ факультету**

(прізвище, ім'я, по-батькові)

для проведення в ____ класі _____ школи

" ____ " _____ 20__ року

I. Загальна характеристика виховного заходу

1. Виховна, пізнавальна та розвивальна мета.
2. Форма проведення (класна година, диспут, колективна творча справа, екскурсія тощо).
  1. Місце проведення заходу і його тривалість.
  2. Обладнання.
  3. Використана література, методичні розробки тощо.

II. Зміст виховного заходу (загальний варіант)

1. Вступна частина: вступне слово учителя, організація заходу, актуалізація теми заходу.
2. Основна частина: викладення інформаційного матеріалу, обговорення дискусійних питань, розв'язання поставлених практичних завдань, реалізація підготовленого сценарію.
3. Заключна частина: підведення підсумків, рекомендації і пропозиції учням.

III. Опис виховного заходу, що проводиться у формі колективної творчої справи (далі КТС)

1. Попередня робота вихователя: доведення мети і завдань КТС до учнів, зацікавлення їх творчою роботою.
2. Колективне планування КТС, робота у мікроколективах, розподіл обов'язків.
3. Колективна підготовка справи: робота з мікроколективами, консультації, репетиції фрагментів (при потребі), підбір ведучого (ведучих), стимулювання спільної роботи.
4. Сценарій проведення колективної творчої справи: письмовий та усний аналіз.

5. Виконання прийнятих рішень, реалізація пропозицій, зроблених у процесі обговорення.

Додаток 12.

СХЕМА АНАЛІЗУ (САМОАНАЛІЗУ) ПОЗАКЛАСНОГО ВИХОВНОГО ЗАХОДУ

1. Дата проведення заходу.
2. Прізвище, ім'я, по батькові студента-практиканта.
3. Актуальність і вмотивованість теми заходу. Відповідність її віковим особливостям, запитам та інтересам учнів. Участь школярів у виборі теми.
4. Чіткість, конкретність формулювання мети заходу, сприйняття її учнями.
5. Доцільність вибору даної форми проведення заходу. Її відповідність психофізіологічним особливостям школярів. Врахування можливості активної участі в обраній формі заходу всіх чи більшості учнів
6. Доцільність вибору місця, часу і тривалості заходу, відповідність їх меті і віковим особливостям школярів.
7. Наявність і продуманість плану чи програми підготовки виховного заходу. Конкретність доручень учням. Активність та ініціативність учнів у процесі підготовки. Рівень розуміння ними змісту організаторської діяльності. Відповідальність за вчасне і правильне виконання доручень. Співробітництво вчителя і учнів у процесі підготовки.
8. Доцільність підбору обладнання, якість оформлення аудиторії.
9. Точність і організованість початку. Мотивація діяльності вчителя й учнів. Прийоми активізації школярів на початку заходу.
10. Змістовність заходу. Достовірність, науковість та емоційна насиченість фактичного матеріалу, зв'язок його з життям, опора на життєвий досвід учнів. Відповідність змісту віковим особливостям учнів. Повнота і послідовність викладу матеріалу.
11. Доцільність відбору методів і методичних прийомів. Наявність елементів дискусії. Використання фронтальної, групової та індивідуальної форм організації діяльності. Стимулювання діяльності школярів. Раціональне використання наочності, ТЗН. Уважність, дисциплінованість, зацікавленість учнів.
12. Рівень педагогічної майстерності студента-практиканта. Уміння встановити гуманні і демократичні взаємини між усіма учасниками заходу. Стиль педагогічного спілкування. Педагогічний такт. Культура мовлення. Організаторські вміння.
13. Організованість завершення виховного заходу. Участь школярів у підведенні підсумків, прийнятті рішень, виробленні пропозицій, програми наступних дій.
14. Загальні висновки:
  - досягнення мети, реалізація пізнавальних, виховних, розвивальних можливостей заходу;
  - ступінь задоволення учнів проведенням заходу;
  - формуванню яких особистісних рис та якостей особливо сприяло проведення заходу;

- які можливості для дальшого поліпшення виховної роботи розкриває проведення заходу.

Додаток 13.

Анкета оптанта (особи, яка вибирає професію)

Прізвище, ім'я, по батькові _____

Клас _____ Школа _____

Дата _____

1. Назвіть ваші улюблені навчальні дисципліни.
2. Назвіть ваші неулюблені навчальні дисципліни.
3. Назвіть професії, які вам подобаються.
4. Назвіть професії, які вам не подобаються.
5. Чим ви любите займатися у вільний час?
6. Які гуртки, секції, факультативи відвідуєте або відвідували?
7. У якій роботі школи (класу) брали участь?
8. Скільки часу, зазвичай, забирає приготування уроків?
9. Яка сфера діяльності або знань з наведених нижче вас цікавлять найбільше:
  - а) природничо-наукова (хімія, біологія, медицина, геологія, сільське господарство);
  - б) точні науки (математика, фізика);
  - в) суспільно-наукова (історія, філософія, економіка, право);
  - г) гуманітарна (література, журналістика, лінгвістика, педагогіка, психологія);
  - д) мистецтво (музичне, театральне, образотворче);
  - ж) або ж певні інтереси відсутні.
10. Яку професію ви вирішили обрати?
11. Чи визначили ви шляхи її отримання?
12. Чи є у вас друзі або родичі, які працюють за обраною вами спеціальністю?
13. Чи є у вас друзі, які мають намір обрати таку ж професію як і ви?
14. Що приваблює вас в обраній професії:
  - а) умови праці;
  - б) сам процес трудової діяльності;
  - в) високе матеріальне забезпечення;
  - г) рухлива робота і можливість отримувати нові враження;
  - д) спокійна робота;
  - е) високий ступінь відповідальності;
  - ж) самостійне прийняття рішень;
  - з) виникнення важких або, навіть, небезпечних ситуацій;
  - к) контакти з людьми;
  - л) можливість творчої діяльності;
  - м) часті відрядження;

- н) можливість створювати щось власними руками;
- о) робота на свіжому повітрі;
- п) романтичність;
- р) корисність результатів;
- с) незалежність;
- т) перспективність (професійний ріст, просування по службовій драбині);
- у) близькість до місця проживання;
- ф) ваш варіант _____

Додаток 14.

Карта інтересів (А.Е.Голомшток)

Інструкція:

Для визначення ваших провідних інтересів пропонуємо Вам перелік питань. Подумайте перед відповіддю на кожне питання і спробуйте дати якомога точну відповідь. Якщо Ви переконалися і не один раз, що вам дуже подобається те, про що запитується, то у листі відповідей в клітинці з тим самим номером що й запитання поставте два плюси «++», якщо просто подобається, то «+», якщо не знаєте або сумніваєтесь – «0», якщо не подобається – «один мінус» «-», а якщо дуже не подобається, то два мінуси – «--».

Відповідайте на запитання, не пропускаючи жодного. Час заповнення листа не обмежений.

Чи любите Ви? Чи подобається Вам? Чи хотіли б?

1. Знайомитися з життям рослин і тварин.
2. Уроки географії, читання підручника з географії.
3. Читати художню або науково-популярну літературу про геологічні експедиції.
4. Уроки і підручник з анатомії і фізіології людини.
5. Уроки домогосподарства або домашнє заняття домогосподарством.
6. Читати науково-популярну літературу про фізичні відкриття, про життя і діяльність видатних фізиків.
7. Читати про відкриття в хімії або про життя і діяльність видатних хіміків.
8. Читати технічні журнали (наприклад, «Техніка – молоді», «Юний технік»).
9. Читати статті в науково-популярних журналах про досягнення в галузі електроніки і радіотехніки.
10. Знайомитися з різними матеріалами і їх властивостями.
11. Дізнаватися про різні породи деревини і про їх практичне застосування.
12. Дізнаватися про досягнення в області будівництва.
13. Читати книги, дивитися фільми про водіїв різних видів транспорту (автомобільного, залізничного тощо).
14. Читати книги і дивитися фільми про льотчиків і космонавтів.
15. Знайомитися з військовою технікою.
16. Читати книги про історичні події і історичні деталі.
17. Читати класиків зарубіжної і вітчизняної літератури.
18. Читати і обговорювати газетно-журнальні статті і нариси.

19. Обговорювати біжучі справи і події в класі і школі.
20. Читати книги про життя школи (про роботу вихователя, вчителя).
21. Читати книги, дивитися кінофільми про роботу міліції.
22. Турбуватися про порядок речей, красивий вигляд приміщення, в якому навчається, живе, працює.
23. Читати книги на зразок «Математичне дозвілля», «Цікава математика».
24. Вивчати економічну географію.
25. Заняття іноземними мовами.
26. Знайомитися з життям видатних художників, з історією розвитку образотворчого мистецтва.
27. Знайомитися з життям видатних майстрів кіно і сцени, зустрічатися з артистами, колекціонувати їх фотографії.
28. Знайомитися з життям і творчістю видатних музикантів, з питанням теорії музичного мистецтва.
29. Читати спортивні журнали, газети, книги про спорт, про видатних спортсменів.
30. Вивчати біологію, ботаніку, зоологію.
31. Знайомитися з різними країнами за описами і географічними відкриттями.
32. Читати про життя і діяльність знаменитих геологів.
33. Читати про те, як люди навчилися боротися з хворобами, про лікарів і досягнення в галузі медицини.
34. Відвідувати з екскурсією підприємства легкої промисловості.
35. Читати книги на зразок «Цікава фізика», «Фізики жартують».
36. Віднаходити фізичні явища в природі, проводити досліди з хімії, слідкувати за ходом хімічних реакцій.
37. Знайомитися з новітніми досягненнями сучасної техніки (слухати і дивитися радіо- і телепередачі, читати статті в газетах).
38. Відвідувати радіотехнічні гуртки або знайомитися з роботою електрика.
39. Знайомитися з різноманітними інструментами для металообробки і працювати з ними.
40. Спостерігати за виготовленням виробів з деревини, розглядати нові зразки меблів.
41. Зустрічатися з будівельниками, спостерігати за їх роботою.
42. Читати популярну літературу про засоби пересування.
43. Читати книги і дивитися фільми про річковиків, моряків.
44. Читати книги і дивитися фільми на воєнну тематику, знайомитися з історією воєн, значних битв.
45. Обговорювати нагальні політичні події в країні і за кордоном.
46. Читати літературно-критичні статті.
47. Слухати радіо і дивитися теленовини і тематичні телепередачі.
48. Дізнаватися про події, які відбуваються у місті, республіці, країні.
49. Давати пояснення товаришам щодо виконання навчальних завдань, якщо вони не можуть цього зробити самостійно.
50. Справедливо оцінити вчинок товариша, знайомого або літературного героя.

51. Забезпечувати сім'ю продуктами організовувати харчування для всіх під час походу.
52. Читати науково-популярну літературу про відкриття В математиці, про життя і діяльність видатних математиків.
53. Цікавитися виконаннями планів народного господарства.
54. Читати художню літературу на іноземній мові.
55. Бути членом редакційної колегії, займатися художнім оформленням газет.
56. Відвідувати драматичний театр або театр юного глядача.
57. Слухати оперну або симфонічну музику.
58. Відвідувати, спортивні змагання, слухати і дивитися спортивні радіо- і телепередачі.
59. Відвідувати біологічний гурток.
60. Займатися в географічному гуртку.
61. Складати і збирати описи і зображення геологічних об'єктів землі і мінералів.
62. Вивчати функції організму людини, причини виникнення хвороб і шляхи їх лікування.
63. Відвідувати гурток кулінарів, готувати вдома обід.
64. Проводити досліди з фізики.
65. Готувати розчини, зважувати реактиви.
66. Розбирати і ремонтувати різноманітні механізми (наприклад, годинники).
67. Користуватися точними вимірювальними приладами (осцилографом, вольтметром, амперметром), виконувати різноманітні обчислення.
68. Майструвати різноманітні предмети і деталі з металу.
69. Майструвати різноманітні предмети і деталі з деревини або художньо обробляти дерево (випилювати, випалювати, обпалювати).
70. Виконувати будівельний ескіз або виконувати креслення різноманітних будов.
71. Відвідувати гурток юних автомобілістів або залізничників.
72. Брати участь у секції парашутистів або в гуртку автомобілістів або в роботі авіаклубу.
73. Займатися у стрілецькій секції.
74. Вивчати історію виникнення народів і держав.
75. Писати класні і домашні твори з літератури.
76. Спостерігати за вчинками, поведінкою, життям інших людей.
77. Виконувати громадську роботу, організовувати, згуртовувати товаришів на будь-яку справу.
78. Проводити час з малими дітьми, читати їм книги, щось розповідати, допомагати в чомусь.
79. Встановлювати дисципліну серед своїх ровесників або молодших учнів.
80. Спостерігати за роботою продавця, повара, офіціанта.
81. Займатися в математичному гуртку.
82. Вивчати питання розвитку промисловості, дізнаватися про нові досягнення в області планування і обліку на промисловому підприємстві.

83. Працювати з іноземними словниками, розбиратися зі зворотами мови, мало-відомої мови.
84. Відвідувати музеї, художні виставки.
85. Виступати на сцені перед глядачами.
86. Грати на одному з музичних інструментів.
87. Грати в спортивні ігри.
88. Спостерігати за ростом, розвитком тварин, рослин, вести записи спостережень.
89. Самостійно складати географічні карти, збирати різні географічні матеріали.
90. Збирати колекцію мінералів, експонати для геологічного музею.
91. Знайомитися з роботою лікаря, медсестри, фармацевта.
92. Відвідувати гурток крою та шиття, шити собі і членам своєї сім'ї.
93. Займатися у фізичному гуртку або відвідувати факультативні заняття з фізики.
94. Займатися в хімічному гуртку або відвідувати факультативи з хімії.
95. Займатися в одному з технічних гуртів (моделювати літаки, судна тощо).
96. Знайомитися з будовою електроприладів, електроапаратів, електричних машин: збирати, контролювати радіоприлади, приймачі, програвачі.
97. Уроки праці в шкільних і слюсарно-верстатних майстернях.
98. Брати участь у гуртку «Умілі руки» або в столярному гуртку.
99. Бувати на будові, спостерігати за ходом будівництва, за оздоблювальними роботами.
100. Спостерігати за дотриманням правил пересування пішоходів і транспортних засобів.
101. Брати участь в гуртку з греблі, аквалангістів, в бригаді по спасінню потоплюючих.
102. Брати участь у воєнізованих іграх.
103. Відвідувати історичні музеї, знайомитися з пам'ятниками культури міста.
104. Займатися в літературному гуртку, відвідувати факультативні заняття з літератури або іноземної мови.
105. Вести особистий щоденник.
106. Виступати в класі з повідомленнями про міжнародне положення.
107. Виконувати роботу піонервожатого.
108. З'ясовувати причини вчинків, і поведінки людей, які вони хочуть приховати.
109. Допомогати покупцю вибрати в магазині товари, які йому потрібні.
110. Розв'язувати складні задачі з математики.
111. Точно проводити розрахунок своїх грошових витрат і доходів.
112. Займатися в гуртку іноземної мови або відвідувати факультативні заняття з іноземної мови.
113. Займатися в гуртку образотворчого мистецтва.
114. Брати участь в огляді художньої самодіяльності.
115. Займатися в хорі або музичній школі.
116. Займатися в якій-небудь спортивній секції.

117. Брати участь в біологічних олімпіадах або готувати виставки рослин або тварин.
118. Брати участь в географічній експедиції.
119. Браги участь в геологічній експедиції.
120. Спостерігати і доглядати за хворими, надавати їм допомогу, полегшувати їх стан.
121. Брати участь у виставках кулінарних або кондитерських робіт або їх відвідувати.
122. Брати участь у фізичних олімпіадах.
123. Розв'язувати складні задачі з хімії, брати участь в хімічних олімпіадах.
124. Розбиратися в технічних кресленнях і схемах, самому креслити і складати креслення.
125. Розбиратися в складних радіосхемах.
126. Відвідувати з екскурсією промислові підприємства, знайомитися з новими типами верстатів, спостерігати за роботою на них, за їх ремонтом.
127. Майструвати щось із деревини своїми руками.
128. Брати посильну участь у будівельних роботах.
129. Брати посильну участь в обслуговуванні і ремонту автомобіля, тролейбуса тощо.
130. Літати на літаку швидкої допомоги в будь-яку погоду або керувати.
131. Жити за жорстко встановленим режимом, строго дотримуватися розпорядку дня.
132. Займатися в історичному гуртку, збирати матеріали, виступати з доповідями на історичні теми.
133. Працювати з історичними джерелами, вести щоденник вражень про прочитане.
134. Брати участь в диспутах і читацьких конференціях.
135. Готувати і проводити класні збори.
136. Шефствувати над важковиховуваними, обговорювати з будь-ким питання виховання дітей і підлітків.
137. Допомогати в роботі міліції, бути членом гуртка «Юний друг міліції».
138. Постійно спілкуватися з різними людьми.
139. Брати участь в математичній олімпіаді.
140. Цікавитися вартістю товарів, прагнути зрозуміти питання ціноутворення, заробітної платні, організації праці.
141. Розмовляти з друзями на іноземній мові.
142. Брати участь у "виставках образотворчого мистецтва.
143. Відвідувати театральний гурток.
144. Брати участь у театральних оглядах-конкурсах.
145. Брати особисту участь, у спортивних змаганнях.
146. Вирощувати в саду та на городі рослини, виховувати тварин, доглядати за ними.
147. Виконувати топографічні зйомки місцевості.
148. Здійснювати важкі тривалі походи, під час яких доводиться напружено працювати за заданою програмою.

Протокол бесіди зі старшокласником

№ з/п	Судження учня	Психологічний аналіз	Висновки (щодо світу професій, наявності професійного плану, усвідомленості вибору професії)

Протокол спостережень за інтересами та нахилами учня

Дата	Факти діяльності та поведінки учні	Психологічний аналіз	Висновки (щодо інтересів, нахилів старшокласника до діяльності)

Карта первинної індивідуально-психологічної профконсультації

Прізвище, ім'я, по батькові _____

Вік _____ Школа _____

Клас _____ Дата _____

I. Стан здоров'я:а) здоровий; б) функціональні відхилення; в) хронічні захворювання
_____**II. Інформованість про світ професій:**

а) повна; б) недостатня; в) відсутня

III. Наявність професійного плану:

професія _____

навчальний заклад _____

IV. Сформованість професійного плану:

а) сформований; б) частково сформований; в) не сформований.

V. Усвідомленість вибору професії

_____

VI. Відомості із «Анкети оптанта»:

- а) улюблені заняття _____
- б) професії, яким надається перевага _____
- в) досвід роботи _____
- г) успішність навчання з дисциплін:
- природничих _____ точних _____
- гуманітарних _____ праці _____

VII. Інтереси та нахили

Карта інтересів

1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	

VIII. Вираженість професійних інтересів та нахилів:

- а) яскраво виражені (в якій сфері діяльності?) _____
- б) невиражені _____

IX. Особливості поведінки _____**X. Висновок:**

а) оптанта (учень, який вибирає професію) не потребує поглибленої профконсультації (профплан обґрунтований, профплан сформований в процесі консультації) _____

б) оптанта потребує поглибленої діяльності, професія _____

Рекомендації: область діяльності, професія _____

Шляхи професіоналізації _____

Запасний варіант професійного вибору _____

Домашнє завдання, яке допоможе правильно вибрати професію _____

Протипоказані сфери діяльності _____

Студент-практикант _____

IV. ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ

I. Джерела:

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти // Історія в школах України. – 2004. – № 2.
2. Державна національна програма „Освіта” (Україна „XXI століття”) // Освіта. – 1993. – № 44-46.
3. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Історія України. Всесвітня історія. 10-11 класи // Історія в школах України. – 2010. – № 11-12.

II. Підручники та посібники:

1. Вороліс М.Г. Методика викладання історії в середній загальноосвітній школі (I-III ступенів) / М.Г.Вороліс. – Вінниця, 2005.
2. Вяземский Е.Е. Теория и методика преподавания истории: Учебник для студентов высших учебных заведений/ Е.Е.Вяземський, О.Ю.Стрелова. – М., 2003.
3. Мельник Л.Г. Методика викладання історії в середній школі / Л.Г.Мельник. – К., 1974.
4. Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в середній школі / О.Пометун, Г.Фрейман. – К., 2006.
5. Степанищев А.Т. Методика преподавания и изучения истории. В 2-х частях / А.Т.Степанищев. – М., 2002.
6. Студеникин М.Т. Методика преподавания истории в школе / М.Т.Студеникин. – М., 2000.
7. Турянская О.Ф. Методика преподавания истории в школе (в схемах и таблицах) Методическое пособие для организации самостоятельной работы по предмету / О.Ф.Турянская. – Лучанск, 1999.

III. Монографії та статті:

1. Актуальные вопросы методики обучения истории в средней школе. Пособие для учителя / Под ред. Колоскова А.М. – М., 1984.
2. Алексеева М.Я. Организация научно-исследовательской деятельности на уроках истории / М.Я.Алексеева // Преподавание истории и обществознания в школе. – 2003. – № 4.
3. Баханов К. Облік індивідуальних досягнень учнів у навчанні історії / К.Баханов // Історія в школах України. – 1999. – № 2.
4. Баханов К. Способи фіксації навчального матеріалу на уроках історії / К.Баханов // Історія в школах України. – 1997. – № 4.
5. Баханов К. Тематичне оцінювання навчальних досягнень учнів з історії: Компетентнісно-орієнтований підхід / К.Баханов // Історія в школах України. – 2004. – № 6.
6. Бакунин В.М. Методические аспекты экскурсионной деятельности / В.М.Бакунин // Преподавание истории в школе. – 2002. – № 10.

7. Баранов П.А. Индивидуальный учебный план учащегося в системе профильного обучения истории / П.А.Баранов, С.В.Шевченко // История и обществознание в школе. – 2008. – № 8.
8. Борисов С. Хронологічні завдання на уроці історії / С.Борисов // Історія в школі. – 1998. – № 9.
9. Виноградова М.В. Проектная деятельность учащихся X класса на уроках истории / М.В.Виноградова, Н.А.Лебедева // Преподавание истории в школе. – 2009. – № 9.
10. Власова Т.А. Развитие критического мышления на уроках истории в старших классах / Т.А.Власова // Преподавание истории и обществознания в школе. – 2005. – № 3.
11. Войцеховський Ю. Підготовка вчителя до уроку історії (на прикладі теми “Центральна та Східна Європа в IX – XI ст.” / Ю.Войцеховський// Історія в школі. – 1998. – № 7-8.
12. Голованов С. Нетрадиційні уроки історії з використанням історичних міні-вистав. / С.Голованов // Історія в школах України. – 1996. – № 2.
13. Гора В.П. Методические приемы и средства наглядного обучения истории в средней школе / В.П.Гора. – М., 1971.
14. Журба Л. Проблемні ситуації та способи їх створення на уроках новітньої історії України / Журба Л. // Історія в школі. – 2006. – № 6.
15. Задорожна Л. Історичні документи як основа побудови пізнавальних завдань / Л.Задорожна // Історія в школах України. – 2002. – № 2.
16. Зотов Ю.Б. Организация современного урока / Ю.Б.Зотов. – М., 1984.
17. Киршнер Л.А. Формирование познавательных возможностей учащихся в процессе изучения истории / Л.А.Киршнер. – М., 1982.
18. Копцюх Б. Вірші-загадки у вивченні історії України (7 кл.) / Б.Копцюх // Історія в школах України. – 1999 – № 8-9.
19. Мисан В. Використання опорних конспектів на уроках історії // Історія в школах України / В.Мисан. – 1997. – № 1.
20. Мороз П. Методичні вимоги та критерії до характеристики історичної особи. / П.Мороз // Історія в школах України. – 1997. – № 3.
21. Озерский И.З. Начинающему учителю истории / И.З.Озерский. – М., 1989.
22. Осадчук Р. Вимоги до контролю та перевірки за навчанням учнів з предметів суспільно-гуманітарного циклу / Р.Осадчук // Історія в школі. – 2001. – № 10.
23. Осадчук Р. Організація самостійної роботи в умовах профільного навчання / Р.Осадчук // Історія в школі. – 2008. – № 2.
24. Пузінов Д. Методика формування життєвої компетентності старшокласників у процесі навчання історії України / Д.Пузінов // Історія в школі. – 2012. – № 3.
25. Саплина Е.В. Как сделать эффективным урок истории / Е.В.Саплина // Преподавание истории в школе. – 2001. – № 6.
26. Сотніченко В. Бізнес-фестиваль на уроці історії. / В.Сотніченко, О.Ільюшина // Історія в школі. – 1998. – № 4.

27. Тематичне оцінювання навчальних досягнень учнів на уроках історії // Історія в школі. – 2001. – № 2.
28. Треф'як Я. Методика краєзнавчої роботи в школі / Я.Треф'як // Історія в школах України. – 2002. – № 1.
29. Уланова Л. Рівні навченості учнів з історії та критерії їх оцінювання / Л.Уланова // Історія в школах України. – 2000. – № 3.
30. Фідря О. Афоризми і висловлювання у викладанні історії / О.Фідря // Історія в школі. – 1998. – № 1.
31. Ходос М. Методичні засади краєзнавчої роботи в ЗОШ / М.Ходос // Історія в школі. – 2004. – № 4.
32. Хлытина О.М., Лейбова Е.К. Устные исторические источники на уроках в старших классах // ПИШ. – 2008. – № 5.

ПЕДАГОГІКА

1. Абдулина О.А. Педагогическая практика студентов / О.А.Абдулина, Н.П.Загрязкина. – М., 1989.
2. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання / І.Д.Бех. – К., 1998.
3. Боровский А.Б. Система методов профессиональной ориентации. Кн. 2. Методики профориентационной работы (приложение) / А.Б.Боровский, Т.М.Потапенко, Г.В.Щекин. – К., 1993.
4. Дитинство в Україні: права, гарантії, захист: Зб. док. – К.: Столиця, 1998.
5. Класний керівник у сучасній школі: Метод. посібник (В.М.Оржеховська, О.І.Пилипенко та ін. – К., 1996.
6. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності: Проект// Шлях освіти. – 2000. – № 3.
7. Особистісно зорієнтоване навчання та виховання. За покликом серця: З досвіду // Педагогічна газета. – 2000. - № 3.
8. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – 2002. – 24 квітня – 1 травня.
9. Полякова Т.С. Анализ затруднений в практической деятельности начинающих учителей / Т.С.Полякова. – М., 1983.
10. Підготовка майбутнього вчителя до морального виховання учнів: Навчальний посібник. – К., 1996.
11. Сухомлинський В.О. Народження громадянина: Вибр. тв. У 5-ти т. / В.О.Сухомлинський. – Т.3. – К., Рад. школа, 1976.
12. Шептенко П.А. Методика и технология работы социального педагога / П.А.Шептенко, Г.А.Воронина. – М., 2001.
13. Щербань П. Формування духовної культури особистості / П.Щербань // Рідна школа. – 1999. - № 7-8.
14. Шкільні свята та розваги: Збірник сценаріїв на допомогу педагогічним працівникам загальноосвітніх та педагогічних закладів: у 3-х частинах – Тернопіль, 1999.
15. Щуркова Н.Е. Классное руководство: теория, методика, технология / Н.Е.Щуркова. – М., 2000.

ПСИХОЛОГІЯ

1. Альманах психологических тестов / Сост. Римские Р.Р. и С.А. – М., 1996.
2. Аникеева Н.П. Психологический климат в коллективе / Н.П.Аникеева. – М., 1996.
3. Бадмаев Б.Ц. Психология в работе учителя: В 2 кн. / Б.Ц.Бадмаев – М., 2000.
4. Вікова та педагогічна психологія: Навч.посібник / О.В.Скрипченко, Л.В.Долинська, З.В.Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001. – 416 с.
5. Заброцький М.М. Педагогічна психологія / М.М.Заброцький. – Х.: МАУП. – 200 с.
6. Изучение личности школьника учителем / Под ред. З.И. Васильевой. – М., 1991.
7. Ішмуратов А.Т. Конфлікт і згода / А.Т.Ішмуратов. – К., 1996.
8. Коломинский Я.Л. Психология детского коллектива. – Минск, 1984.
9. Корнєв М.Н., Коваленко А.Б. Соціальна психологія. – Київ, 1995.
10. Немов Р.С. Практическая психология. – М., 1998.
11. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: Посібник. – К.: Академвидав, 2003. – 448 с.
12. Петровский А.В., Шпалинский В.В. Социальная психология коллектива. – М., 1978.
13. Психология личности: тесты, опросники, методики / Авторы-составители: Н.В.Киришневa, Н.В.Рябчикова. – М., 1995.
14. Савчин М.В. Педагогічна соціальна психологія. – Дрогобич, 1998.
15. Семиченко В.А. Психология социальных отношений. – Київ, 1999.
16. Социальная психология // Под ред. А.В.Петровского. – М., 1987.

Зміст

1. Програма педагогічної практики.....	3
2. Методичні поради студентам-практикантам.....	14
3. Додатки.....	28
4. Джерела та література.....	48

Для нотаток

**КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА
Історичний факультет**

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**ПРОГРАМА ТА МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ
З ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ**

**ДЛЯ СТУДЕНТІВ V КУРСУ
ІСТОРИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
(спеціальність № 7.02030201 «Історія»)**

Укладачі: Дубінський Володимир Анатолійович
Романюк Тамара Миколаївна

Комп'ютерно-інформаційна лабораторія історичного факультету
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка,
32301, м.Кам'янець-Подільський, вул.Татарська, 14